

Ülevaade kohtukorralduse, õigusemõistmise ja seaduste ühetaolise kohaldamise kohta

Ettekanne Riigikogu 2026. aasta kevadistungjärgul
2. juuni 2026

Villu Kõve
Riigikohtu esimees

Lugupeetud juhataja, head Riigikogu liikmed!

On aeg teha järjekordne ettekanne kohtukorralduse, õigusemõistmise ja seaduste ühetaolise kohaldamise kohta. Traditsiooniliselt annan esmalt ülevaate kohtusüsteemi toimimisest, seejärel kohtusüsteemi ja kohtumenetluse arengust ning lõpetuseks muudest murekohtadest ja ettepanekutest seadusandjale.

I. Tagasivaade Eesti kohtusüsteemile 2025. aastal

Esmalt kinnitan, et vaatamata halvenevale statistikale, kriitilistele kirjutistele ja vaidlustele toimib kohtusüsteem jätkuvalt üldiselt korralduselt: tagatud on sõltumatu ja erapooletu õigusemõistmine ning kohtuasjade lahendamine vähemalt enamasti ka mõistliku aja jooksul. Kahjuks on aga kohtusüsteemi tõhusus jätkuvalt languses ja menetlusajad pikenevad – selle suundumuse peatamiseks on vaja teha keerulisi valikuid nii süsteemi sees kui ka seadusandjal.

1.1. Kohtuasjade arv ja kohtumenetluse kiirus

Kohtuasjade arv on 2025. aastal pärast pikemat stabiilset perioodi hakanud üldiselt kasvama, st kohtusüsteemi koormus on tõusmas. Möödunud aastal laekus kohtutele 6,5% rohkem tsiviilasju kui 2024. aastal. Ka kriminaal- ja väärteoasjade arv on pärast pikaajalist langust pöördunud tõusuks, kriminaalasjade juurdekasv oli 6,3% ja väärteoasjades 9,8%. Haldusasjade arv kasvab juba mitmendat aastat järjest. 2025. aastal laekus halduskohtutesse 1,7% rohkem asju kui aasta varem ning võrreldes 2019. aastaga on haldusasjade arv kasvanud koguni 35,9%.

Kasv on ka ringkonnakohtu menetluses. 2025. aastal laekus ringkonnakohtutesse 4,6% rohkem tsiviilasju, 10% enam kriminaalmenetluse asju ja 8,1% rohkem väärteoasju. Ainsana vähenes ringkonnakohtus haldusasjade arv (3,7% vähem kui 2024. aastal), kuid 2019. aastaga võrreldes on nende asjade arv kasvanud siiski 58%. Ringkonnakohtutes vaadati läbi 4,8% maakohtutes lahendatud tsiviilasjadest, 11,6% kriminaalmenetluse asjadest ja koguni 38,9% haldusasjadest.

Riigikohtule saabunud menetlustaotluste arv on võrreldes eelneva aastaga suurenenud 4%. Kui tsiviilkolleegiumis vähenes sisse tulnud asjade arv 7%, siis haldus- ja kriminaalkolleegiumile esitatud taotluste arv on aastaga suurenenud mõlema puhul koguni 10%.

Kohtute jõudlus asjade lahendamisel (ehk sisse tulnud ja lahendatud asjade suhe) on üldiselt negatiivne ja langustrendis ning asjad seega kuhjumas. Tsiviilasjades on jõudlus maakohtutes 92%, kuid samas suutsid maakohtud 2025. aastal lahendada veidi rohkem tsiviilasju kui 2024. aastal. Süüteoasju ja haldusasju lahendasid esimese astme kohtud vähem kui 2024. aastal (haldusasju isegi 6,6% vähem). Ringkonnakohtutes suudeti lahendada 6,3% rohkem süüteoasju ja 3,6% enam haldusasju, kuid 1,7% vähem tsiviilasju. Riigikohus lahendas 2025. aastal 4,4% rohkem taotlusi kui 2024. aastal. 2025. aastal võeti kõigist menetlustaotlustest Riigikohtu menetlusse 10%. Põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses vaadati läbi rekordilised 81 kohtuasja.

Menetlustähtajad on pikenemas tsiviilasjade lahendamisel maakohtutes ja seda juba kuuendat aastat järjest, ulatudes 2025. aastal 129 päevani. Sisuliselt (st mitte tagaselja) lahendatud hagi- ja vastuvõetud kohtuasjade keskmine menetlusaeg on aastaga pikenenud 372 päevalt 385-le, Harju Maakohtus tuleb lahendust oodata koguni 413 päeva. Õnneks on haldusasjade lahendamise keskmine menetlusaeg 2025. aastal 2024. aastaga võrreldes vähenenud 154 päevalt 142-le. Tõsi, sisuliselt lahendatud haldusasjade keskmine menetlusaeg vähenes aastaga vaid ühe päeva (314-lt 313-le). Samuti on lühenenud kriminaalmenetluse üldmenetluste keskmine menetlusaeg aastaga 297 päevalt 263-le. Ka apellatsioonimenetluses lahendatud tsiviilasjade ja kriminaalasjade keskmine menetlusaeg lühenes aastaga veidi, tsiviilasjade puhul 249 päevalt 243-le ja kriminaalasjade puhul 90 päevalt 72-le. Oluline halvenemine on aga toimunud haldusasjade apellatsioonkaebuste keskmises menetlusajajas, mis on pikenenud aastaga 322 päevalt 399 päevale. Tallinna Ringkonnakohtus tuleb oodata apellatsioonkaebuse lahendamist keskmiselt koguni 453 päeva. Asjade menetlemine eelmenetluses on Riigikohtus ühe päeva võrra kiirenenud (2025. aastal 53 päeva).

Võib märkida, et 2025. aastal **lahendati kirjalikult** 82,5% tsiviilasjadest ja 88,2% haldusasjadest.

1.2. Kohtunikonnast

Kohtuniku ametikohti on 249 (koos ajutiste kohtunikukohtade ja ajutise erisusega 256), millest on täidetud 239. Mehi on ametis 74 ja naisi 165 (vastavalt 31% ja 69%). Praegustest kohtunistest pea pooled – 114 – on asunud ametisse viimasel kümnel aastal (2016–2025). Ametis olevate kohtunike keskmine vanus on 48,7 aastat. Kohtunikonna põlvkonnavaheetus jätkub. Ametis on 16 pensioniõigusega kohtunikku, kellest kaks siirdub teadaolevalt pensionile 2026. aasta jooksul. 2031. aasta lõpuni tekib pensionile jäämise õigus veel 34 kohtunikul, kellest kaks on avaldanud soovi pensionile jääda.

2025. aastal kuulutati välja kaks **konkurssi** kolmele kohtunikukohale, millele kandideeris kokku kuus inimest. 2026. aasta alguses kuulutas minister välja konkursid 15 kohtunikukohale, kuhu kandidaate paraku nappis.

Kohtunikueksam oli võrreldes eelmise aastaga mõnevõrra edukam. Kui 2024. aastal soovis eksamit sooritada 13 inimest, kuid kahjuks ei saavutanud keegi positiivset tulemust, siis 2025. aastal esitas avalduse 18 kandidaati, kellest viis sooritasid ka eksami edukalt.

Riigikohtusse laekus 2025. aastal 132 avaldust, milles väljendati rahulolematust kohtunike tegevuse või kohtulahendiga. Nendest 46 saab pidada taotluseks algatada **distsiplinaarasi**. Esimese ja teise astme kohtute esimeestele laekus selliseid taotlusi kokku 196, millest enam kui pooltes väljendati rahulolematust menetluse kestusega. Möödunud aastal tunnistati distsiplinaarkorras süüdi kaks kohtunikku, üks menetluse venimises ning teine erinevates vääritutes tegudes ja kohustuste rikkumises. Mitmel juhul tuli möönda probleemi, kuid kohtunikuga vestlemise järel anti talle võimalus end parandada ega algatatud distsiplinaarasia.

1.3. Kohtusüsteemi usaldusväärsus ja meediasuhtlus

Kohtusüsteemi usaldusväärsus on Turu-uuringu AS uuringu kohaselt langenud teist aastat järjest, 2024. aasta 65%-lt 2025. aastal 62%-le, mis, olles iseenesest kõrge, on ometi langenud viimase seitsme aasta madalaimale tasemele. Selle taga võib olla nii üldine menetlusaja pikenemine kui ka avalikkuse negatiivne tähelepanu mitme kohtuasja suhtes. Oma osa võib selles olla ka avalikkuse ette tulnud kohtusüsteemisisestel vaidlustel ja kohtureformiga seotud vastuoludel.

Oleme jätkanud kohtumenetlustest ja kohtutest avatumat kirjutamist ning lahendite **tutvustamist**. Riigikohtus oleme jätkanud ülekandeid avalikest istungitest. Kohtusüsteem on teinud kampaaniaid inimeste teadlikkuse tõstmiseks, nt tarbijakrediidiga seotud riskidest.

1.4. Kohtusüsteem rahvusvahelises võrdluses

Justice Scoreboard 2025

Euroopa Komisjoni avaldatud viimase õigusemõistmise võrdlustabeli „*The EU Justice Scoreboard*“¹ järgi oleme (2023. aasta andmeil) hagiga tsiviilasjade lahendamisaja põhjal kolme kohtuastme keskmisena 5. kohal. Veel 2018. aastal oli aga Eesti Austria järel teisel kohal. Silmatorkav on olnud viimastel aastatel menetluse kiiruse langus esimeses kohtuastmes: 2018. aasta andmeil olid Eesti kohtud tsiviilasjade lahendamisel kiiruselt 5. kohal ja 2023. aasta 9. kohal. Seevastu haldusasjade lahendamise kiiruses on Eesti kohtute positsioon viimastel aastatel veidi paranenud. Kolme kohtuastme võrdluses oli Eesti 2023. aastal Rootsi ja Bulgaaria järel kolmas, esimese kohtuastme tulemuste poolest asusid Eesti halduskohtud viimati 6. kohal. Rõhutan, et need arvutused on tehtud meile võrdlemisi headele 2023. aasta andmetele tuginedes. Karta võib, et 2024. aasta ja 2025. aasta andmete alusel langeme tabelites jõudsalt.

Võrdlusmomente Norra ja Iirimaa kohtusüsteemiga

¹ Euroopa Liidu õigusemõistmise 2025. aasta tulemustabel (EU Justice Scoreboard 2025). – https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_en (09.05.2026).

Vahel on hea omaenda probleemide mõistmiseks ja neile lahenduste otsimiseks tabelite kõrval vaadata, mis toimub mujal. Silmiavav oli Norra ja Iirimaa kohtute külastus, mille mõlema kohta on avaldatud ka kokkuvõte.²

Esiteks sai tõsise hoobi meie kuvand oma kohtusüsteemi **tõhususest**. Iga Eesti elanik panustab aastas oma kohtusüsteemi ülalpidamisse *ca* 53 eurot, iga Iirimaa elanik aga vaid *ca* 36,5 eurot ehk enam kui 1/3 vähem Eesti elanikust. Iirimaa on SKP järgi aga Eestist oluliselt (vähemalt kaks korda) rikkam. Iirimaal elab 5,4 miljonit inimest ning 2025. aasta lõpu seisuga oli kohtusüsteemis kokku vaid 193 kohtunikku, s.o üks kohtunik 28 000 inimese kohta. Samal ajal kui Eestis on 1,3 miljoni inimese kohta 250 kohtunikku, s.o üks kohtunik 5200 inimese kohta, ehk suhtarvuna üle viie korra rohkem kui Iirimaal. Seejuures kirjutavad Iiri kohtunikud kohtulahendeid põhimõtteliselt ise, abilisi on neil vaid tehnilisteks ülesanneteks ja oluliselt vähem Eestist. Lisaks on kohtunikul tööd Eesti kohtunikust enam, kuna ka vääртеomenetlus toimub kohtu kaudu.

Subjektiivse mulje järgi oli Norra kohtusüsteemi tõhususe alustalaks kohtuniku käes olevate asjade suhteliselt väike arv, nende lahendamisele keskendumise võimalikkus ja **lepituse** suur osakaal. Norras lahendatakse oluline osa väiksematest asjadest riigi toel kohtueelsetes organites, kus saadakse kokkuleppele *ca* 80% asjades. Kohtusse jõudnud tsiviilasjadest suudetakse lepitada pooled umbes kolmandikul juhtudest. Iiri kohtus suudetakse kokkuleppel lahendada väidetavalt *ca* 80% tsiviilasjadest.

Mõlemas riigis on esimese astme kohtu menetluse kese erinevalt meist **suuline istung**. Istungeid ei protokollita. Esimese astme kohus toimib aga lihtsamates asjades põhimõtteliselt elavas järjekorras n-ö istungikonveierina, kus asi arutatakse ja lahendatakse ka viie minutiga, st päevas võib kohtunik lahendada väidetavalt kuni 140 asja. Iiri kohtumenetluse kiiruse ja tõhususe üks alustala on kindlasti ka see, et esimese astme kohus ei tee lihtsates asjades **kirjalikke lahendeid**. Lahendit põhjendatakse menetlusosalisele lühidalt ja suuliselt sealsamas.

Kohtunikud teenivad mõlemas riigis Eesti kolleegidest rohkem. Kohtunikukarjäär on teiseks karjääriks juba kogunud juristidele, eelkõige advokaatidele. Kohtunikukonkursid on suure huviliste arvuga. Oluliseks motivaatoriks on kohtuniku eripension. Kummaski riigis ei tegele kohtunikud juhtimisülesannetega, vaid pühenduvad täielikult õigusemõistmisele.³

Märkimist väärib, et kohtumajad olid nii Iirimaal kui Norras silma järgi üldiselt meist viletsamas seisus, suuresti vanad ja väsinud nagu ka tehnika neis. Seda piinlikum on tunnistada,

² Vt <https://www.riigikohus.ee/et/uudiste-arhiiv/iirimaa-oigusemoistmine-kiire-suuline-lihtne-ja-tohus> (09.05.2026) ja <https://www.riigikohus.ee/et/uudiste-arhiiv/eesti-kohtute-esindus-kais-tutvumas-norra-oigusemoistmisega> (09.05.2026).

³ Iirimaal töötab edukalt riigiülene esimese astme kohus, mida juhib üks kohtu esimees. Piirkondlikes kohtumajades töötab enamasti vaid üks kohtunik. Nende asendamiseks ja ajutiseks töökoormuse tõusuga toimetulekuks on 54 püsikohtuniku kõrval seal ametis 28 *movable* (kohtumajata) kohtunikku (asenduskohtunikku), kes riigi kulul saadetakse eri piirkondadesse appi.

et vanas kulunud kohtumajas näiliselt arhailise kohtuistungiga saab asju lahendada märksa tõhusamalt kui meie uhkes tulede ja viledega digimenetluses.

1.5. Riigikohtu tegevus seaduste kohaldamisel

Esimest korda avalikustame koos parlamendiettekanedega Riigikohtu aastaraamatu, kus on toodud ülevaade meie tegevusest, olulisematest kohtulahenditest, asjade lahendamise käigus ilmnunud probleemidest ja ettepanekutest seadusandjale.⁴ Soovitan eeltooduga lähemalt tutvuda, kuid siinkohal teen väikese kokkuvõtte olulisemast.

Põhiseaduslikkuse järelevalve asjad

Üldkogu tunnistas põhiseadusega vastuolus olevaks töötuskindlustuse seaduse osas, milles see võimaldas määrata väiksema töötuskindlustushüvitise põhjusel, et kindlustatu teenis vanemapuhkuse ajal tasu, millelt peeti kinni töötuskindlustusmaks.⁵

Põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium tunnistas õiguskantsleri taotlusel põhiseaduse vastaseks Tallinna Linnavolikogu määruse sätte, millega reguleeriti linna ja kinnisvaraarendajate vahel lepingu sõlmimist.⁶ Kohtute algatusel tunnistati põhiseaduse vastaseks sätted, mis välistasid välismaalase õiguse viisaotsust kohtus vaidlustada,⁷ kalapüügiõiguse kolmanda isiku rikkumiste alusel piiramist⁸ ja veterinaarravimi müügiloo haldamise aastatasu volitusnormita kehtestamist.⁹

Rekordilised 60 kaebust puudutasid kohalike omavalitsuste volikogude valimist või olid muul viisil loetavad **valimiskaebusteks**, mida tuleb lahendada erakordselt kiiresti. Kaebajateks olid enamasti aga ühed ja samad isikud. Valimiskaebused puudutasid põhiliselt elektroonilise hääletamise õiguspärasust, valimiste vaatlemist, riigi valimisteenistuse toiminguid, vabariigi valimiskomisjoni (VVK) koosolekute korraldust, valimisliitude ja kandidaatide registreerimist, kandidaatide elukoha andmete õigsust ja volikogusse asendusliikmete määramist. Enamik kaebustest jäi rahuldamata või läbi vaatamata, kuid Riigikohus leidis kehtivas õiguses ka puudujääke ja vastuolusid (vt allpool). Ühe VVK koosoleku avalikkust ja salvestamist puudutava kohtuasja lahendamine anti üle ka Riigikohtu üldkogule, kes kaebuse ka osaliselt rahuldaski.

Kõik 2025. aastal esitatud kaheksa **individuaalkaebust** jäid rahuldamata.

Kohalikud omavalitsused (KOV) on asunud üha aktiivsemalt Riigikohtusse pöörduma. Kõik 2025. aastal esitatud neli taotlust puudutasid olulisi küsimusi, nagu muude kui Eesti kodanike

⁴ Riigikohtu aastaraamat 2025. – <https://aastaraamat.riigikohus.ee> (30.05.2026).

⁵ RKÜKo 14.05.2025, [3-22-246/31](#).

⁶ RKPJKo 18.12.2025, [5-25-6/10](#).

⁷ RKPJKo 22.01.2025, [5-24-28/22](#).

⁸ RKPJKo 02.06.2025, [5-25-1/15](#).

⁹ RKPJKo 31.01.2025, [5-24-30/16](#).

valimisõigus,¹⁰ rahvastikuregistri andmete kontroll,¹¹ halduslepingu sõlmimine taristu rajamiseks¹² ja tulumaksu ümberjaotamine KOV-de vahel¹³. Ehkki kaebused jäid lõppastmes rahuldamata, selgitas Riigikohus taotlustes tõstatatud probleeme.

Tsiviilasjad

Riigikohtu tsiviilkolleegiumi laiemas fookuses oli 2025. aastal jätkuvalt **tarbijakrediit**, kuna laenude ja järelmaksude andmisel ei kontrollita piisavalt laenusaaaja maksevõimet või antakse neid liigkasuvõtjalikel tingimustel.

Jätkuvalt on tsiviilkolleegium lahendanud mitmeid **korteriomandiga** seotud vaidlusi, mh kulutuste hüvitamist maja remonditööde eest,¹⁴ korteriühistu vahendusel korteriomanike nõuete esitamist ehitaja vastu¹⁵ ja kortermajas lokaalküttelt kaugküttele üleminekut.¹⁶ Selgitati ka **kinnisasjale juurdepääsu tasu** puudutavaid küsimusi.¹⁷

Hulgaliselt jõudis Riigikohtusse lapsevanemate vahelisi vaidlusi **lapse hooldusõiguse või suhtluskorra** üle, neis selgitati mh kohtulahendite täitmist.¹⁸ Samuti on hulgaliselt **elatisvaidlusi**, mille lahendamisel selgitati mh suhtluskorra ja selle täitmise tähendust elatisnõudele.¹⁹

Lisaks selgitati mh **liisitud** auto varastamisest tulenevaid õigussuhteid²⁰ ja eluaseme veekahjustuste **kindlustusandja** poolt hüvitamise põhimõtteid.²¹

Kohtumenetluse reegleid selgitati mh esialgse õiguskaitse andmise²² ja apellatsioonkaebuse esitamise tähtaja ületamise tagajärgede osas²³, samuti omandi raha vastu üleandmise kohtulahendite tegemist ja täitmist.²⁴

Süüteoasjad

2025. aastal tegi Riigikohus mitu lahendit **ametialastes-** ja **korruptsiooniasjades**, mis said ka avalikku tähelepanu. Üheks kaalukamaks lahendiks oli üldkogu otsus vallavanema vastutuse

¹⁰ RKPJKo 10.10.2025, [5-25-14/15](#).

¹¹ RKPJKo 26.02.2025, [5-24-29/14](#).

¹² RKPJKo 19.06.2025, [5-24-34/13](#).

¹³ RKPJKo 30.06.2025, [5-24-33/25](#).

¹⁴ RRTKm 30.04.2025, [2-21-12405/44](#).

¹⁵ RRTKo 04.06.2025, [2-23-1976/41](#).

¹⁶ RRTKm 18.06.2025, [2-23-11510/54](#).

¹⁷ RRTKm 18.06.2025, [2-21-18029/187](#).

¹⁸ RRTKm 28.05.2025, [2-22-14922/143](#).

¹⁹ RRTKo 13.06.2025, [2-23-8691/35](#).

²⁰ RRTKo 12.02.2025, [2-20-11558/69](#).

²¹ RRTKm 26.06.2025, [2-20-5374/68](#).

²² RRTKm 28.05.2025, [2-22-14922/143](#).

²³ RRTKm 26.02.2025, [2-23-9103/58](#).

²⁴ RRTKo 20.06.2025, [2-22-17410/44](#).

kohta vallale kahju tekitamise eest.²⁵ Lisaks analüüsis kriminaalkolleegium ametnike poliitilistel põhjustel ja koos nn kuldse käepigistusega väljavahetamise õiguspärasust²⁶, õigusnõustaja vastutust toimingupiirangu rikkumise eest,²⁷ samuti ametiisiku mõistet ja mõjuvõimuga kauplemise kokkuleppe sisu.²⁸

Põhimõtet, et **karistusnormi ei tohi laiendavalt tõlgendada**, illustreerib otsus kriminaalasjas, kus tervishoiuteenuse tegevusloata osutamises süüdistati inimest, kes andis soovijaile tasu eest kasutada vabaturva võimaldavat seadet.²⁹

Mitmed 2025. aastal lahenduse saanud uuemad teemapüstitused saab kokku võtta märksõnaga **piiriülesus**. Kriminaalkolleegium hindas näiteks välisriigist saadud tõendi lubatavust kriminaalmenetluses³⁰, aga ka rahvusvahelise kuriteo toetamist ja õigustamist.³¹

Küberruumi puutuvalt leiti, et avalikku korda karistusseadustiku mõttes ei saa **sotsiaalmeedias** rikkuda,³² küll on karistatav aga sotsiaalmeedia vahendusel sümboli keelatud viisil avalik eksponeerimine. Kuna kutsesaladuse kaitse reeglid süüteomenetluses on reguleeritud lünklikult, selgitati ka jälitustoimingu käigus kaitsja ja kliendi kõnede pealtkuulamisega seonduvat.³³

Menetlusõigusest käsitleti nii kannatanu võimaliku valemälestuse või mäluvea teemat³⁴ kui ka ütlustele hinnangu andmise muutmist apellatsioonimenetluses.³⁵

Lõpetuseks saab viidata suundumusele esitada kaebus **süüteomenetluses tekitatud kahju** hüvitamise taotluste lahendamise peale (nt seoses hüvitise suurusega, hüvitise välja mõistmata jätmisega või taotluse esitamise tähtajaga).³⁶

Haldusajad

Viimase kolme aasta jooksul on Riigikohtule haldusajades esitatud kaebuste hulk suurenenud enam kui 50% võrra. Sellele annavad tubli panuse kinnipeetavad, kellel on nüüd võimalik esitada kohtutele avaldusi elektrooniliselt. Siiski on numbrite kasv tuntav pea kõigis

²⁵ RKÜKo 02.05.2025, [1-21-5728/128](#).

²⁶ RKKKo 18.11.2025, [1-23-7274/138](#).

²⁷ RKKKo 05.12.2025, [1-22-2637/233](#).

²⁸ RKKKo 07.02.2025, [1-22-3155/132](#).

²⁹ RKKKo 06.05.2025 [1-23-5985/71](#).

³⁰ RKKKo 16.01.2025, [1-21-7384/240](#) (koos kahe riigikohtuniku konkureerivate arvamustega) ja RKKKo 16.01.2025, [1-21-7780/262](#).

³¹ RKKKo 30.05.2025, [4-23-4298/83](#) ja RKKKo 05.03.2025, [4-23-4296/32](#).

³² RKKKo 12.11.2025, [4-24-1037/37](#).

³³ RKKKm 10.10.2025, [1-24-7248/21](#), vt ka 15.10.2025, [1-25-10/12](#).

³⁴ RKKKo 19.06.2025, [1-23-1538/95](#).

³⁵ RKKKo 10.04.2025, [1-23-5754/22](#) ja viidatud [1-23-7274/138](#), p 89.

³⁶ Nt RKKKm 28.02.2025, [1-24-2094/16](#) (käeraud, kahjustunud kingad); 19.05.2025, [1-24-5971/14](#) (auto asitõendina äravõtmine); 28.11.2025, [1-24-2128/193](#) (ametist lahkumine, kohtueelse menetluse andmete avaldamine) ja 19.12.2025, [1-25-1140/10](#) (mõistliku menetlusaja ületamine); vt ka viidatud [1-22-3155/132](#), p 79 (ametist lahkumine ja pressikonverents).

haldusõiguse valdkondades. Halduskolleegiumi töös torkavad praegu silma **keskkonnavaidlused, rändeküsimused ja sotsiaalkaitse**.

Enim avalikku tähelepanu sai otsus Lääneranna koolireformi kohta.³⁷ Sõda on toonud juurde vaidlusi, mis puudutavad Venemaalt Eestisse saabunud inimeste varjupaigataotlusi.³⁸ Käsitleti ka isikute ärakuulamist haldusmenetluses,³⁹ isiku digitaalset suhtlust riigiga⁴⁰ ja eksitamist ametiasutuse poolt.⁴¹ Selgitati halduskonfiskeerimist⁴² ja jälitustoiminguga kogutud tõendite kasutamist.⁴³

Olulise osa haldusajadest moodustavad vaidlused ruumiliste planeeringute üle.⁴⁴ Selgitati ka hüdroelektrijaamale tegevusloa andmist⁴⁵ ja paisule kalapääsu rajamist,⁴⁶ samuti töövõimetoetuse määramist,⁴⁷ kahju hüvitamist, kui prokuratuur on avaldanud ebaõigeid isikuandmeid⁴⁸, ja advokatuuri aukohtumenetluses esitatud selgitustega tutvumist.⁴⁹

1.6. Euroopa Inimõiguste Kohtus (EIK) Eestiga seotud kaebuste lahendamine

2025. aastal esitati EIK-i Eesti vastu 104 kaebust (2024. aastal 97). See teeb koguni 0,76 kaebust 10 000 elaniku kohta, kui Euroopa Nõukogu liikmesriikide keskmine oli 0,38.

Möödunud aastal menetles EIK 101 Eestit puudutavat kaebust, millest 96 tunnistati vastuvõetamatuks või kustutati nimistust. Kohus langetas kolm otsust (viie kaebuse kohta), millest ühes (vanglas suitsetamise keeld) tuvastas Euroopa inimõiguste konventsiooni rikkumise (Vainik jt vs. Eesti nr [17982/21](#)). Viidatud lahend ei ole jõustunud, see saadeti läbivaatamiseks EIK suurkotta.

Eesti ei sõlminud sarnaselt 2024. aastaga 2025. aastal kaebajatega ühtegi sõbralikku kokkulepet.

1. jaanuari 2026. aasta seisuga oli EIK-s pooleli 27 Eestiga seotud asja.

1.7. Eesti kohtutest Euroopa Kohtule (EK) esitatud eelotsusetaotlused

³⁷ RKHKo 27.11.2025, [3-23-885/83](#).

³⁸ RKHKo 15.05.2025, [3-23-1317/41](#).

³⁹ RKHKo 30.06.2025, [3-21-1337/71](#).

⁴⁰ RKHKo 24.03.2025, [3-23-462/20](#).

⁴¹ RKHKm 23.05.2025, [3-24-797/21](#).

⁴² RKHKm 31.03.2025, [3-23-2858/48](#).

⁴³ RKHKo 09.12.2025, [3-22-1785/44](#).

⁴⁴ Vt mh RKHKo 02.06.2025, [3-21-2553/19](#); 30.09.2025, [3-22-1248/83](#); 04.11.2025, [3-22-871/22](#).

⁴⁵ RKHKo 11.12.2025, [3-22-1463/48](#).

⁴⁶ RKHKo 30.04.2025, [3-22-2082/69](#).

⁴⁷ RKHKo 08.10.2025, [3-23-705/54](#).

⁴⁸ RKHKo 04.07.2025, [3-22-491/31](#).

⁴⁹ RKHKo 06.02.2025, [3-22-2476/22](#).

2025. aastal tegi EK Eesti kohtutest tulnud taotluste alusel eelotsused viies asjas, mis puudutasid sularahasumma väärtuse kindlaksmääramist,⁵⁰ vaksineerimiskohustust,⁵¹ hundijahi küttemismahte,⁵² lindude pesitsusrahu⁵³ ja kohtualluvuse kokkuleppe kehtivust⁵⁴.

2025. aastal esitasid Eesti kohtud EK-le ühe eelotsusetaotluse. 1. aprilli 2026. aasta seisuga oli pooleli menetlus neljas asjas, mis puudutavad telekommunikatsiooniteenuste võrkude turvalistust, Euroopa Parlamendi valimistel osalemiseks tasutava kautsjoni suurust, isikuandmete võimalikku töötlemist Rahapesu Andmebüroos ja käibemaksu.

II. Kohtusüsteemi murekohad ja väljakutsed

Aeg on keeruline ja pingeline. Menetlused venivad, lisandub üha rohkem kaebusi kohtunike peale. Meie kohtunik on tihti väsinud ja stressis. Midagi on vaja muuta, kui tahame ka edaspidi motiveeritud kohtunikuks ja tõhusat õigusemõistmist.

Jõudluse halvenemise kohtusüsteemivälised põhjused

Kohtute jõudluse jätkuval vähenemisel on lisaks asjade arvu kasvule kindlasti ka muid objektiivseid põhjuseid. Ei saa eitada, et kohtuasjad on läinud vähemalt osas valdkondades mahukamaks ja keerulisemaks ning kõrgemad kohtud on muutunud menetluskvaliteedi suhtes nõudlikumaks (nt tarbijakrediidi massasjad tsiviilkohtumenetluses). Menetlusreeglid seadustes on kohati liiga jäigad ja bürokraatlikud. Samuti on kohtusüsteemile ulatuslikku mõju avaldanud põlvkonnvahetusest tingitud asjade ebaühtlane jaotus ja uue põlvkonna mõnevõrra väiksem jõudlus. Kohtunikukohad on olnud pikka aega täitmata ning raske on leida kvalifitseeritud tugipersonali. Negatiivselt on kohtusüsteemile ja kohtunike motivatsioonile mõjunud nii ebaselgus süsteemi tuleviku osas, eelarve kärpimine kui ka palkade indekseerimise jätkuv pidurdamine vastuolus varasemate lubadustega. Eesti kohtuvõimu ühe sümboli, Tallinna Pärnu mnt kohtumaja läbimõttlemata müügistõtte väljakäimine on kohtunikonnas tekitanud tugevat resonantsi.

Probleemid ja erimeelsused kohtusüsteemis

Sügavamaks mureks on baasusalduse kohatine nappimine riigi ja kohtunike vahel, samuti süsteemis endas. Selle väljenduseks on mh usaldamatus kohtujuhtide suhtes ning soov kõiki asju kollektiivselt otsustada. Muret teevad armastus üha enamate ja detailsemate reeglite vastu ning olemasolevasse kohtukorraldusse ja menetlusse klammerdumine. Kohati ei soovi me tunnistada, et olukord kohtusüsteemis ei ole hea, probleemiks on vähene solidaarsus süsteemi sees ja probleemide nägemine vaid kohalikul tasandil lähtudes.

⁵⁰ EKo 30.04.2025, [C-745/23](#).

⁵¹ EKo 01.06.2025, [C-219/24](#).

⁵² EKo 12.06.2025, [C-629/23](#).

⁵³ EKo 01.08.2025, [C-784/23](#).

⁵⁴ EKo 30.10.2025, [C-398/24](#).

Nii avalikkuse kui poliitikute ette on jõudnud kohtunikkonnas lahvatanud erimeelsused süsteemi reformimisel.⁵⁵ Otsustajaid on see tabanud arusaamatusena ja võetud on ka hoiak, et kohtunikkond võiks esmalt ise kokkuleppele jõuda. Selline hoiak ei aita meid aga edasi, kuna osa inimesi ongi häälekalt igas süsteemis muutuste vastu. Tuleb olla valmis parema tuleviku nimel tegema ka valulisi ja ebapopulaarseid valikuid.

Kohtureformi kommunikatsioon kohtunikkonna sees on osutunud läbikukkumiseks, nii et alguses positiivse ettevaatlikkusega vastu võetud kohtute liitmise õige ja vajalik mõte suudeti aastaga väikese, kuid hääleka vastalise grupi aktiivse tegutsemise toel pöörata süsteemi enamuse vastuseisuks suuremale osale muudatustele. Rohkem pidanuks ette valmistama, selgitama, hirme maandama, aga taustal tiksus paraku ka aeg, mis seadusandlikuks initsiatiiviks hakkas kokku kuivama. Ükskord tuleb see aga nagoonii ära teha. Iiri kogemus kinnitab, et ühtne esimese astme kohus on õige tee. Kui vaja, ei peaks kartma ka põhiseaduse muutmise avamist kohtusüsteemi reformimiseks ja tõhustamiseks, seda on asjatundjate kogu pakkunud juba varemgi.⁵⁶

Kohtusüsteemi väljakutsed edasiseks

Kohtute **töökorraldus** tuleb kaasaegsete organisatsioonide eeskujul muuta rohkem meeskonnapõhiseks ning senise „kohtunik – personaalne kohtujurist – personaalne sekretär“ jäiga töökorraldusmudeli asemel juurutada suuremad menetlusgrupid parema tööjaotuse põhimõttel.

Süsteemselt tuleb tegeleda **kohtumajade** paiknemise ja sulgemise küsimusega. Tallinna Pärnu mnt kohtumaja ootab selgeid otsuseid.

Kohtumenetluse ja -süsteemi tõhustamise üheks võtmeküsimuseks on uuel tasemel **digiteerimine ja tehisintellekti kasutuselevõtt** kohtusse pöördumise tõhustamiseks ning lihtsamakoelise masstöö tegemiseks kohtus ja menetluste sujuvuse tagamiseks. Oleme käivitanud uue meeskonnaga ka tööd, millest loodame väga palju.

Loomulikult tuleb täita **kohtunikukohad**. Küll aga tuleks ühtlasi panna paika pikaajaline personalipoliitika, millest nähtuks, millised on süsteemi personalivajadused ja plaanid kohtunikukohtade täitmiseks, et see ei käiks vahel nagu orkaanilainetena. Liigume selles suunas, et kohtunikukohtade raha saaks baasfinantseerimise osana süsteemi hüvanguks ja asjade lahendamiseks tervikuna kasutada ka siis, kui kohtunikukohti ei ole täidetud. Kohtunikuamet ja töökorraldus, -koormus ja -keskkond tuleb muuta kandidaatide silmis kaasaegseks, mõistlikuks, atraktiivseks ja arendavaks. Tegelda tuleb kohtunikku motiveeriva

⁵⁵ Vt eri seisukohtade kohta kokkuvõtlikult Juridicast. – [Juridica 2026/3](#).

⁵⁶ Vt põhiseaduse asjatundjate kogu tegevusaruanne, 2018. – <https://www.justdigi.ee/sites/default/files/documents/2021-10/P%C3%B5hiseaduse%20asjatundjate%20kogu%20tegevuse%20aruanne.pdf> (11.05.2026).

karjäärimudeliga, mh kaaluda kauem ja hästi tehtud töö täiendavat tasustamist ja lisamotivaatoreid.

Suur katsumus saab olema **uue kohtuhaldusmudeli rakendamine**. Kohtunikukonnale tähendab see ennekõike kohustusi ja vastutust. Suure tõenäosusega muudab uus haldusmudel kohtute haldamise riigile kulukamaks. Otsustusmehhanism ei tohi mitmepealises kohtusüsteemis viia sinna, et lõppastmes veeretataks vastutust üksteisele ja olulised valikud jäävadki õigel ajal tegemata. Loodame siiski parimat, eriti kuna senine haldusmudel ministeeriumi kaudu on juba viimased paar segast aastat toimunud pigem keskpäraselt. Rakenduskava hakkab piirjooni võtma, vajalikud organid saavad mehitatud ja eelarveläbirääkimisteks on esmane valmisolek olemas. Vaja oleks vaid saada Riigikogult roheline tuli.

Raske on näha, kuidas me praeguse paindumatu töökorraldusega tuleme toime ootamatu suure töökoormuse tõusuga või **kriisiolukorras**. Võimalikuks kriisiks tuleb aga valmis olla ja seda ka harjutada: olgu olukorraks, kui töö mõnes kohtumajas peatub või massiivse elektri- ja võrgukatkestuse tõttu saab halvatud kohtute infosüsteem; samuti, kui pole ligipääsu seaduste tekstidele ja kohtupraktikale, kuid samas võib olla vajalik ka paberil ja käsitsi teha kiireid otsuseid vahistamise, esialgse õiguskaitse vms kohta. Siinkohal saame kasutada Ukraina kogemusi, kus säilitati ka sõjaolukorras põhimõtteliselt maksimaalselt kohtute senine töö ega loodud paralleelsüsteeme. Ka ühiskonnale tagab turvatunnet keerulisel ajal harjunud süsteemide maksimaalne edasitoimimine. See on aga vaja korralikult läbi mõelda.

Kohtusüsteemile on arusaamatu, miks ei ole kohtuid ja prokuratuuri arvatud koos muu sisejulgeolekusüsteemiga (nagu politsei ja vangla) välja riigieelarve kärbetest. Kriisiolukorras võib pärsitud kohtusüsteem saada takistuseks kogu ühiskonnale.

Rünnakud õigusriigi ja kohtunike vastu

Õigusriik on rünnaku all üle maailma. Nii on nt USA president korduvalt rünnanud ülemkohtunikke, oodates neilt täielikku lojaalsust. Sanktsioneeritud on Rahvusvahelise Kriminaalkohtu kohtunikke nn ebasõbralike lahendite eest. Venemaa on lisaks sanktsioneerinud ka nt Leedu kohtunikke ja on vaid aja küsimus, millal esimest Eesti kohtunikku võidakse enda seadusliku kohtuotsuse pärast sanktsioneerida või teises riigis isegi süüdi mõista. Oleme tänulikud Eesti valitsusele ja poliitikutele, et kohtusüsteemi suhtes on üldiselt hoitud neutraalset lugupidavat joont ega ole nende hoovustega kaasa mindud. Küll aga võib Eesti kohtunik vajada riigi tuge, kui välisriigid hakkavad teda sanktsioneerima või ründama, tagamaks otsuste tegemisel sõltumatus ja julgus.

Teisalt on üha enam fookusse tõusnud esmajoones sotsiaalmeedias levitatavad **vaenukampaaniad kohtunike vastu** isiklikult, enamasti menetlusosaliste subjektiivsete kibestunud arusaamade ajendil. Kahjuks on vandenõuteooriad leidnud Eesti inimestes küllalt viljaka pinnase ning nende levik õigusemõistmise kohta sööb vaikselt ka inimeste usaldust kohtuvõimu ja riigi vastu tervikuna. Küsimus on selles, kuidas laimamise ja kiusamise vastu peaks astuma ning kas see on kohtunike endi asi või peaks sellega tegelema süsteemselt

õiguskaitseorganid ja kohtujuhid? Kiusamine võib kaasa tuua inimeste lahkumise kohtusüsteemist, sest nende valulävi on erinev ja keegi ei taha meediapeksu.

III. Ootused seadusandjale kohtukorralduse ja kohtumenetluse tõhustamiseks

Ootame Riigikogult **kohtukorralduse ja -menetluse muudatuspaketi** vastuvõtmist. Isegi kui see on lahjendatud ega lahenda kaugeltki kõiki probleeme, on see samm õiges suunas. Kohtunikukonna enamus on valmis reformidest läbi minema, aga ootab selget kava ja kindlust pikemaks ajaks. Oluline on kohtunike motiveerimine muudatustega kaasatulemiseks, milleks saab seadusandja nii mõndagi ära teha, tagades esmalt kohtute kindlatel alustel püsivama finantseerimise. Kohtunikud ootavad ka palgaindeksi taastamist vähemasti 2027. aastast. Samuti ootab kohtunikukond töövõimetushüvitise taastamist kui riigipoolset kindlustust, teistes riikides tavalist võimalust tööandja pensionimakseteks, roteerumise toetamist ja ametikitsenduste leevendamist.

Kohtute **juhtimise** tõhustamine ja vastutuse kontsentreerimine on kogu süsteemi huvides vältimatu. Kohtu esimehe otsustusõigust ja vastutust tuleb suurendada, asendades kohtu üldkogu senise otsustuspädevuse seaduses (vähemasti osaliselt kohtunike valitud) eestseisuse püsiva nõuandepädevusega.

Ajutise töökoormuse tõusuga toimetulekuks ja täisjõuga kohtunikuametiks valmistumiseks tuleks Iiri eeskujul luua kohtumajadega sidumata **asenduskohtuniku** instituut, kes saavad üle riigi asjade lahendamisel appi minna.

Olles varasemates ettekannetes ikka rääkinud vajadusest **kriminaalmenetlust** ka seadusandlikult tõhustada, ei hakka ma seda kordama. Seni on kriminaalmenetluse reegleid parandatud vaid kosmeetiliselt, kuid loodetavasti suudab Riigikogu võtta vastu menetlust ka päriselt tõhustava paketi. Vast aitab olukorda parandada ka rahvakohtunike institutsiooni kaotamine. Loodame abi menetluskorra parandamiseks ka Riigikogu menetluses olevast **tsiviil- ja halduskohtumenetluse muudatuste** paketist koos esitatud muudatusettepanekutega. Seniste kohati liigväikeste (just halduskohtumenetluses) riigilõivude suurendamise kaudu saab piirata ebamõistlikku kohtusse pöördumist ja eriti edasikaevet ning tugevdada esimest kohtuastet.

Seadusandja võiks kohtunikku nii **menetlusviisi** (st suuline või kirjalik menetlus) valikul kui ka **menetlustähtaegade** juures rohkem usaldada, mitte kõike ette kirjutada. Iirimaa lihtmenetluse vaimus võiks kaaluda suulist (või virtuaalset) konveiermenetlust lihtsamates asjades ja piirduda lahendite resolutsioonidega. Menetlustähtaegade ettekirjutamine nt maksejõuetusmenetlustes on reeglina põhjendamatu. Kohus suudab ka ise mõista, kui ettevõtte saneerimise kiirusest võib sõltuda tarneahelate kestmine või olulise tööandja tegevuse jätkamine.

Seadusandlikult oleks vaja selgemalt reguleerida **kohtumenetluse avalikkuse** põhimõtet. See hõlmab muu hulgas jõustumata kohtulahendite avalikustamise, toimikutega tutvumise, andmepiirangute jms-ga seonduvat.

Lepitusmenetlus kohtumenetluse mõistliku alternatiivina ei ole tõhusalt rakendunud. Kohtueelne menetlus tuleb riigi toel päriselt käima lükata, ja nimelt lepitamisena, mitte kohtu kopeerimisena. Finantsvaidlused, elamuvaidlused, naabrivaidlused, perevaidlused, lapsevaidlused – Norra kogemus näitab, et tõhus kohtuväline menetlus võib kohtust eemal hoida 2/3 potentsiaalsetest tsiviilvaidlustest. Seadusandja ja täitevvõim on lepitusmenetluse arendamise ning toetamise seni pigem leigelt suhtunud, kuigi just seal võib näha olulist kohtute koormuse vähendamise vahendit. Vaja oleks selleks aga riiklikku tuge ja süsteemset lähenemist.

Aasta tagasi rääkisin vajadusest teha **muudatusi põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduses**. Asjatundjate grupp ja Riigikohtu üldkogu on saanud kokku esimese paketi vähem vaidlusi tekitanud praktilise suunitlusega muudatustest, mis peaks menetlust kaasajastama ja tõhustama. See oleks iseäranis vajalik enne järjekordse valimistsükli algust. Üha süveneva tendentsina viimastel aastatel on Riigikohus olnud korduvalt üle ujutatud kaebustest, mille seos valimistega on kaugel ja mille ülikiire lahendamise kohustus takistab muude asjade lahendamist ning suveperioodil ka töökorralduse ja inimeste puhkuste planeerimist. Loetud arv aktiviste ei tohiks saada võimalust sisuliselt monopoliseerida riigi kõrgeima kohtu kallist tööprotsessi. Seega tuleb leida hoobasid obstruktsiooniliste ja kiuslike kaebuste esitamise piiramiseks ja menetluskorra tõhustamiseks. Kaugemas perspektiivis võiks osa neist suunata halduskohtusse, kui kaebuse lahendamisest ei sõltu valimistulemused. Siinkohal tänan Riigikogu põhiseaduskomisjoni, kes on olnud nõus põhiseaduslikkuse järelevalve tõhustamise ja edendamise teemaatikaga tegelema. Asjatundjate grupp jätkab koostöös Riigikohtuga analüüsi keerulisemates küsimustes ja toob ka need seejärel Riigikogu ette.

IV. Muud murekohad ja ettepanekud seadusandjale

Murekohtasid on mõistagi palju ja nende lahendamiseks ka seadusandja initsiatiiv teretulnud. Esimest korda valminud Riigikohtu aastaraamatus juhivad kolleegiumid tähelepanu erinevatele probleemkohtadele ja teevad seadusandjale ettepanekuid. Siinkohal soovin tähelepanu juhtida vaid olulisemale.

Enne valimisi tuleks üle vaadata **valimiste regulatsioon**. Riigikohtu üldkogu tõi otsuses esile, et VVK koosoleku regulatsioon vajab seadusandja sekkumist, mh koosoleku avalikkuse piiramise võimaluste ja koosoleku salvestamise või ülekandmise tingimuste osas.⁵⁷ Kui järgmistel valimistel otsustatakse lubada mobiilseadmega hääletamist, tuleb tagada, et vajalikud

⁵⁷ RKÜKo 18.12.2025, [5-25-7/29](#), p-d 46–47.

tehnilised ja menetluslikud nõuded oleksid aegsasti paigas.⁵⁸ Segadusi on tekitanud kandidaatide elukohaga seostuv ja valimisagitatsioon eraterriitoriumil.⁵⁹ Seadust oleks vaja täpsustada ka kuriteos süüdi mõistetud isiku kandideerimise vaatepunktist, esmajoonel, kas ja millistel tingimustel välistab hääletamisperioodi ajal jõustunud süüdimõistev otsus isiku registreerimise volikogu liikmeks või lõpetab tema volitused.⁶⁰

Põhiseaduslikkuse järelevalve menetlusest on võrsunud teisigi ettepanekuid seadusandjale. Erinevate toetuste ettenägemisel või muutmisel tuleks rohkem analüüsida võrdse kohtlemise põhimõtte järgimist. Töötuskindlustuse seadust tuleks muuta osas, milles see võimaldas määrata väiksema töötuskindlustushüvitise põhjusel, et kindlustatu teenis vanemapuhkuse ajal tasu, millelt peeti kinni töötuskindlustusmaks.⁶¹ Täpsustada võiks KOV-de poolt eraisikutele planeerimismenetluses kohustuste panemise ulatust ja korda. Samuti tuleks muuta kalapüügiseaduse sätteid, mis näevad ette püügivõimaluse vähendamise põhjusel, et kalapüüginõuete tõsise rikkumise eest on karistatud kolmandat isikut.⁶²

Riigikohtu tsiviilkolleegiumi sõnumiks seadusandjale on ennekõike tõhustada järelevalvet kiirlaenuandjate ja inkassofirmade tegevuse üle inimestele ebaseaduslikult laenude andmisel ja nende röövellikel tingimustel sissenõudmisel. Loodame abi ka Riigikogule esitatud menetlusmuudatuste paketi. Üldise murena toodi välja, et seadusi tuleb muuta üksnes nii palju kui hädavajalik ning et iga seadusemuudatuse väljatöötamiseks, kooskõlastamiseks ja läbirääkimiseks tuleb võtta vajalik aeg. Kui seadusi muudetakse nii palju ja kiiresti, et õiguse rakendajad ei jõua järke pidada, pole vahet, kas seadust muudeti või mitte.

Riigikohtu halduskolleegiumi sõnumiks seadusandjale on esiteks palve halduskohtumenetluse töömahuga toimetulekuks kaasajastada riigilõive. Lisaks tuleb ametiasutusega interneti iseteeninduskeskkonnas suhtlemisel tagada ka puudustega taotluse esitamise võimalus. Kui seadusandja soov on laiendada süüdimõistva kohtuotsuseta konfiskeerimise võimalusi, tuleb need seaduses ka selgelt sätestada. Pudelikael Tallinna Ringkonnakohtus on sundinud riiki rakendama meetmeid riigikaitseliste objektidega seotud vaidluste kiirendamiseks, mõistliku aja jooksul tuleb aga ära lahendada ka tavakodanike ja ettevõtjate vaidlused. Igasugune eelisjärjekord lükkab tavalised asjad veelgi kaugemale tulevikku.

Riigikohtu kriminaalkolleegium on üldise sõnumina seadusandjale välja toonud, et uusi või üldiseid õigusmõisteid sisaldavaid karistusnorme tuleb luua targalt ning läbimõeldult. Normi enda sõnastus, eesmärk ja kujunemislugu peavad tõmbama võimalikult selge piiri lubamatu (karistatava) ja lubatava (mittekaristatava) käitumise vahele. Kui seadusandja soovib karistusõiguses võrdsustada sotsiaalmeedia keskkonda avaliku kohaga, st et karistatav oleks avaliku korra rikkumine ka veebi vahendusel, tuleb see seaduses sõnaselgelt sätestada.

⁵⁸ RKPJKo 27.06.2025, [5-25-8/3](#).

⁵⁹ RKPJKo 14.11.2025, [5-25-66/2](#).

⁶⁰ RKPJKo 19.12.2025, [5-25-75/3](#); 19.12.2025, [5-25-76/3](#).

⁶¹ RKÜKo 14.05.2025, [3-22-246/31](#).

⁶² RKPJKo 02.06.2025, [5-25-1/15](#).

Riigikogu tähelepanu vajavad menetlustagatise advokaadi kutsesaladuse kaitseks nt pealtkuulamisel ja läbiotsimisel. Kaaluda tuleks vahistamise alternatiivide valiku mitmekesistamist. Ootame samuti juba mõnda aega menetluses oleva menetlusmuudatuste paketi vastuvõtmist, et kriminaalmenetlus muutus sujuvamaks.

Olen ka varem rääkinud meie **karistuspoliitika** ebajärjekindlusest ja üksikjuhtumitele tuginevate läbimõtlematute muudatuste tegemisest. Vabariigi Presidendi arnuandmiskomisjoni liikmena olen tähele pannud aastate vältel ebamõistlikke kääre sarnaste tegude eest määratud karistuste vahel. Lisaks on häiriv ja õiglustunnet teravalt riivav inimelu vastu otseselt suunatud tahtlike kuritegude kohatine silmnähtavalt väiksem sanktsioneerimine võrreldes nn üldohtlike tegude eest määratud ülirangete karistustega (ka väikeses koguses narkootikumide omamine, ainuüksi relvade kollektioneerimine). Karistuspraktika ja normide sanktsioonimäärad vääriks võrdlevat analüüsi ning ülevaatamist. Tupiktee on poliitiliselt teinekord ahvatlev ülemäärane kriminaliseerimine, eriti kui tegelikult pole prokuratuuril ja politseil ressursi kõigega tegeleda ning tuleb teha valikuid. Loodetavasti ei mööna seadusandja karistuskoosseisu kehtestades, et keegi sellega tegelikult tegelema ei hakkagi.

Kuigi on olnud arutamisi **õigushariduse** parandamiseks, mille juures täna initsiatiivi eest ka Riigikogu, ei ole jätkuvalt eelnõu õiguse õppekavale riiklike baasnõuete kehtestamiseks ega integreeritud õigusõppe võimaldamiseks, mille suhtes on valdkonnas suhteline konsensus. Olen veendunud, et edasi tuleks minna ka ühtse kutseksamiga, eriti kui on näha, et seadusandja initsiatiivita asjad liikuda ei taha.

V. Lõpetuseks

Head Riigikogu liikmed! Loodan, et räägitu kõnetas Teid ja olete valmis andma oma panuse õigussüsteemi murekohtade lahendamisse. Mõistan, et valimiste eelne aeg on tihe ja närviline, kuid palun siiski leida aega vähemasti kohtureformi ja põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse muudatuste seaduseks vormimiseks, et kõik ei jääks taas määramatuks ega tehtud suur ettevalmistav töö asjatuks. Soovin Teile jaksu ja jõudu Teie raskes ja keerulises töös.